

Тетяна Чубенко, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету української філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка.
Науковий керівник – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики **Леся Лисенко**

КОНЦЕПЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЄКТУ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ МЕДІЙНИЦЬ

У публікації представлена концепція освітнього проєкту для військових медійниць. Програма курсу передбачає опрацювання безпекових питань, проблем доступу до інформації, гендерної дискримінації та насильства. Освітній проєкт зорієнтований на підтримку журналісток, щоб підвищити усвідомленість проблеми та сприяти поліпшенню умов їхньої діяльності.

Ключові слова: *воєнна журналістика, медійниці на війні, гендерні аспекти війни, безпека та доступ до інформації.*

З початку повномасштабної війни багато медійниць почали висвітлювати події на фронті. Журналістки, фотографині, редакторки ризикують своїм життям, щоб розповісти про перебіг подій, воєнні злочини та дати слово тим, хто постраждав від агресії. Водночас медійниці стикаються з численними викликами у своїй діяльності. Вони ризикують своїм здоров'ям під час боїв, для їхнього життя існує небезпека викрадення, катування та інших злочинів з боку окупантів.

За результатами «Оперативного гендерного аналізу ситуації в Україні: огляд вторинних даних (від 29 березня 2022 р.)», підготовленого ООН Жінки у партнерстві з CARE International, з початку конфлікту на сході України у 2014 році жінки беруть активну участь у війні. Вони воюють у складі добровольчих батальйонів чи Збройних Силах, а також працюють у сфері логістики та комунікації. [4].

На дискусії «Жінки, медіа, війна» в рамках VI Українського Жіночого Конгресу українські журналістки говорили про проблеми в своїй роботі одна із медійниць розповіла, що жінок-журналісток в армії сприймають краще ніж вісім років тому, проте залишаються нюанси: «Це зокрема перевірки на блокпостах. Жінок, якщо вони себе поведуть тихо, менше перевіряють. Часто сприймають жінок як волонтерок. Один відомий військовий і колишній медійник каже мені: слухай, от ви все говорите про те, що жінки на війні повинні мати одні й ті самі правила, працювати нарівні з чоловіками, але я тобі як командир кажу, от приїжджає до нас жінка брати інтерв'ю, і хлопці починають. Один стріляє, інший скаче в машину, вони починають один перед одним перед цією жінкою. Тобто, ти розумієш, от давай з тобою по-чесному, коли жінка приїжджає на фронт, вона чоловіків відволікає» [6].

За результатами анонімного опитування Інституту масової інформації, 22% українських медійниць стикалися з проблемами чи перешкоджаннями у роботі через свою стать [5]. Ще 68% жінок не впевнені у своїй безпеці через роботу в ЗМІ. Основними проблемами у діяльності журналістки називають:

- знецінення професійного досвіду й неповагу – 25 % медійниць.
- сексизм чи об'єктивацію – 18 % журналісток;
- 13% жінок розповіли про перешкоди в роботі, пов'язані з декретом чи віком;
- Ще 6% заявили про сексуальні домагання у роботі;
- недопуск або проблеми з допуском до певних місць роботи через стать – 6 % [5].

Також 23% українських медійниць стикалися з інтернет-загрозами через стать. За даними ІМІ, більшість журналісток зазначають, що хотіли б пройти безпекові тренінги (69%), 67% респонденток підтримали тезу про необхідність розуміти й планувати свої ризики, пов'язані з роботою, ще 10% жінок вважають потрібною охорону на вході до редакції. І тільки 6 % українських медійниць вважають зайвими додаткові заходи з безпеки для журналісток [5].

Директорка Інституту конструктивної журналістики та нових медіа Ксенія Букшина розповіла, що у медіа часто героїзують українських жінок, зокрема військовослужбовиць та журналісток: «ЗМІ полюбують розповідати особисті історії, як героїні покинули дітей, чоловіка, відмовились від чогось, й при цьому «красуні-відмінниці». Забуваючи згадувати, що взагалі-то це професіоналки, які багато для цього зробили. Це дуже контрастує з тим, як медіа розповідають про чоловіків. Основний, висвітлений у ЗМІ акцент щодо дискримінації в обороні, а точніше кроків її подолання, – форма одягу для жінок. Інших питань щодо дискримінації в армії в інфопросторі практично не порушується, а їх повно: проблеми гігієни, гендерна дискримінація, відсутність гідної медичної допомоги» [1].

Постійна робота в умовах війни призводить до психологічного тиску та травм. Медійниці, які щодня стикаються з людськими стражданнями, смертю та руйнуваннями, потребують психологічної підтримки та допомоги у подоланні травм. Підтримка жінок є надзвичайно важливою. Це не лише питання гендерної рівності, але й питання збереження свободи слова та доступу до різноманітної об'єктивної інформації.

За даними інтернет-видання Радіо Свобода у середньому близько 80% українців підтримують ідеї гендерної рівності[3].

Наш проєкт покликаний підтримати та розширити можливості жінок у війсьній журналістиці. **Метою** є підвищення професійної кваліфікації медійниць, забезпечення психологічної підтримки та допомога у подоланні травм, сприяння гендерній рівності, розширення прав та можливостей жінок у медіаіндустрії.

Освітній проєкт має такі **завдання**:

- Ознайомити учасниць з особливостями військової журналістики;
- Сприяти розвитку навичок професійної майстерності, таких як написання текстів, зйомка фото та відео, робота з джерелами інформації;
- Розширити знання про юридичні аспекти роботи журналістів в умовах війни;

- Поглибити розуміння гендерних аспектів журналістики та принципів гендерної рівності;
- Сформувати знання та навички з психологічної самодопомоги та подолання травм, пов'язаних з війною;
- Підвищити обізнаність про проблеми, з якими стикаються журналістки в Україні.

Цільовою аудиторією нашого проєкту є такі групи:

- медійниці, які працюють у сфері журналістики;
- Журналістки, редакторки, фотографині, які мають досвід у висвітленні воєнних подій;
- студентки факультетів філології та журналістики;
- учениці 10-11 класів для загальної обізнаності про роботу медійниць на фронті;
- жінки, які планують розпочати кар'єру у журналістиці.

Освітній курс пропонує комплексну програму навчання з розуміння медійної грамотності. Зокрема, учасниці вивчатимуть основні терміни та поняття в журналістиці, розвиватимуть критичне мислення та вміння аналізувати інформацію. Під час курсу учасниці про дізнаються стратегії та техніки для забезпечення фізичної безпеки та захисту особистих даних під час війни. На курсі викладатимуть етичні та професійні стандарти журналіста у військових конфліктах, зокрема в контексті прав людини та свободи слова. Учасниці зможуть виконувати практичні завдання на основі реальних сценаріїв з військових конфліктів, вчитимуться надавати медичну допомогу, дізнаються основні правила спілкування з постраждалими від війни та насильства, навчатимуться, як діяти в екстремальних ситуаціях, зберегти здоров'я та не нашкодити іншим. Серед спікерів – кваліфіковані фахівці, медійниці, юристи та психологи, які мають досвід роботи в умовах військових конфліктів.

У проєкті передбачено використання різноманітних платформи для розміщення навчальних матеріалів (лекції, презентації, тестування, завдання) та забезпечення доступу до них для учасників курсу (Youtube, Moodle, Canvas та

ін.). Для просування курсу найбільш ефективними будуть соціальні мережі, зокрема і для поширення інформації про проблеми, з якими стикаються медійниці під час висвітлення подій на фронті.

Очікувані результати проєкту:

- Підвищення рівня професійної майстерності. Учасниці курсу отримають навички з воєнної журналістики, психологічної стійкості, юридичних аспектів, гендерних питань. Отримані знання допоможуть медійницям об'єктивно висвітлювати події війни та створювати матеріали на складні теми;
- Зменшення рівня стресу та психологічної травматизації. На проєкті медійниці дізнаються як отримати самодопомогу та долати психологічні травми. Учасниці курсу зможуть справлятися зі стресом та тривогою, пов'язаними з роботою в умовах війни;
- Оптимізація гендерного балансу в українських медіа. Освітній проєкт покликаний підвищити обізнаність про проблеми гендерного дисбалансу в медійній сфері. Також проєкт допоможе стимулювати гендерно чутливий підхід до висвітлення подій під час війни;
- Підвищення якості журналістських матеріалів на тему висвітлення війни в Україні. Учасниці проєкту отримають знання та навички з професійної майстерності, такі як написання текстів, зйомка фото та відео, робота з джерелами інформації, щоб інформувати світову та українську спільноту про воєнні події в Україні. Зокрема, учасниці зможуть створювати більш якісні та інформативні журналістські матеріали.
- Покращення обізнаності про роль медійниць в умовах війни. На проєкті учасниці дізнаються про проблеми, з якими стикаються журналістки та спробують знайти їх вирішення. Освітній курс покликаний зруйнувати стереотипи про роль жінок у медіа та суспільстві.
- Створення спільноти медійниць, які зможуть обмінюватися досвідом та знаннями. Проєкт допоможе створити майданчик для спілкування, де медійниці зможуть підтримувати одна одну та розповідати про виклики з якими вони стикаються у своїй роботі.

Наш проєкт дає можливість жінкам, які працюють у сфері воєнної журналістики, отримати необхідну підтримку та ресурси для того, щоб продовжувати свою роботу, інформувати аудиторію про події на фронті.

Курс розробляється в рамках підготовки кваліфікаційної роботи та з метою підтримки та навчання медійниць у військових конфліктах, щоб вони могли ефективно працювати в умовах війни, захищати свою безпеку та свободу слова, а також підвищувати рівень медійної грамотності у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Букшина К. Жінки в ЗМІ під час війни. Чим загрожує невидимість? W2U. URL: <https://w2u.world/eksperty/zhinky-v-zmi-pid-chas-viiny-chym-zahrozhuie-nevydymist-ksenii-bukshyna-dyrektorka-instytutu-konstruktyvnoi-zhurnalistyky-ta-novykh-media/>.
2. Говорун Т. В. Гендерна психологія: навч. посіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. – К. : Вид. центр «Академія», 2004. – 304 с.
3. Марценюк. Т. Не хочуть бути жертвами: як війна змінює українських жінок і ставлення до них в Україні та світі. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/feminizm-hender-viynaukrayinski-zhinkybizhenky/32221558.html>
4. Оперативний гендерний аналіз ситуації в Україні: огляд вторинних даних (29 березня 2022 року). UN Women Europe and Central Asia | UN Women – Europe and Central Asia. URL: https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2022-05/UNWomen_BRIEF_A4_2022_UKR-1.pdf
5. Професійне знецінення, сексизм, об'єктивація – основні перешкоджання в роботі журналісток. Опитування ІМІ. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/profesijne-znetsinennya-seksyzm-ob-yektyvizatsiya-osnovni-pereshkodzhannya-u-roboti-dlya-zhinok-i59763>.
6. Українські журналістки – про роботу під час війни. BIT.UA. Медіа про життя і технології в ньому. URL: <https://bit.ua/2023/01/ukrayinski-zhurnalistyky-pro-robotu-pid-chas-vijny/>.